

Mirşâdü'l-ibâd ve *Mermûzât-ı Esedî der Mezmûrât-ı Dâvûdî* adlı eserinde bu rubâiyi zikretmiştir. Câmî, Aynülkudât'ın eserinde gördüğü bu rubâiden faydalanarak *Nefeâtü'l-üns*'te Büstî'ye yer vermiştir. Câmî'ye göre Büstî Horasanlı süfilerden Ebû Ali el-Fârmedî'nin (ö. 477/1084) müridi, yine Horasanlı meşhur süfilerden Hasan Sekkâk-i Simnânî ile İbn Hameveyh'in şeyhidir. 449'da (1057) doğan İbn Hameveyh'in Büstî'nin müridi olduğu dikkate alınırsa onun 470'ten (1077) sonraki bir tarihte vefat ettiği söylenebilir.

Büstî'nin *Der Beyân-ı Hakikat-i Lâ ilâhe illallah* ve *Kelimât-ı Arabî* adlı iki risâle kaleme aldığı bilinmektedir. İki sayfa hacmindeki birinci risâlede "lâ ilâhe illallah" sözünü ve ruhun bu sözdeki basamaklarında yüksele yüksele (seyr-i suûdî, seyr-i urûcî) ilk vatanına nasıl varacağı anlatılır. "Lâ" ile başlayıp "Allah"ta son bulan bu mânevî ve ruhî yolculuğun ayrıntıları, eser üzerine bir şerh yazan Takıyyüddin adlı bir müellif tarafından açıklanmıştır. İkinci risâlede ruhun ilk varlığını beşeriyet âlemine inişini (seyr-i nüzûlî), nefis ve şeytanla mücadelesini, sonra da kendinden geçerek yüce âleme yükselişini anlatır. Bu risâle üzerine, meşrepleri farklı iki müellif Nûreddîn-i İsfereyînî ile İbnü'l-Arabî birer şerh yazmışlardır. Büstî'nin Nizâmülmülk'e yazdığı ve mutluluğa ermek için Allah'ı ve âhiret gününü unutmadan dünyada nasıl yaşanacağını, insanlara nasıl hizmet edileceğini açıklayan kısa nasihatnâmesi ile yukarıdaki iki risâlenin metin ve şerhleri Nasrullah Pürcevâdî'nin *Zindegî ve Âşâr-ı Şeyh Ebû'l-Hasan-ı Büstî* (Tahrân 1364 hş.) adlı eseri içinde yayımlanmıştır.

Büstî'nin ruhanî mi'rac ile ilgili çok meşhur rubâisinin (metin için bk. Câmî, s. 413) temel kavramları konusunda Aynülkudât el-Hemedânî, Ahmed el-Gazzâlî, Necmeddîn-i Kübrâ, Necmeddîn-i Dâye, Nûreddîn-i İsfereyînî ve Mahmûd-i Lâhicî gibi büyük mutasavvıflar önemli açıklamalarda bulunmuşlardır.

BİBLİYOGRAFYA :

Ahmed el-Gazzâlî, *Sevânihu'l-uşşâk* (nşr. Nasrullah Pürcevâdî), Tahrân 1359, s. 19-20; Aynülkudât el-Hemedânî, *Temhîdât* (nşr. Afîf Useyrân), Tahrân 1341, s. 118-119, 270; Necmeddîn-i Dâye, *Mirşâdü'l-ibâd*, Tahrân 1365, s. 308; a.mlf., *Mermûzât-ı Esedî der Mezmûrât-ı Dâvûdî*, Tahrân 1352, s. 107; Câmî, *Nefeât*, s. 413; Nasrullah Pürcevâdî, *Zindegî ve Âşâr-ı Şeyh Ebû'l-Hasan-ı Büstî*, Tahrân 1364.

NASRULLAH PÜRCEVÂDİ

BÜSTİ

(البستي)

Ebû Hâmid Ahmed b. Muhammed
el-Harzencî el-Büşî
(ö. 348/959)

Arap dili ve edebiyatı âlimi.

Nişâbur yakınlarında bulunan Büst'e (Büst) nisbetle el-Büşî, buraya bağlı Harzenc köyüne nisbetle de el-Harzencî diye anılır. Hayatı hakkında fazla bilgi yoktur. Ebû Abdullah el-Büşencî'den hadis okuduğu, Hâkim en-Nisâbüri'ye de hadis okuttuğu bilinmektedir. Gulâmu Sa'leb'in de belirttiği gibi Büstî, devrinde Horasan dil ve edebiyat âlimlerinin en meşhurlarından biriydi. 330 (941) yılında yaptığı hac yolculuğu sırasında uğradığı Bağdat'ta Irak'ın önde gelen ilim adamlarıyla tanıştı; bedevilerle teması olmadığı ve onların arasında yaşayan dile ait zengin malzemeyi tanımadığı halde Arap dilindeki derin bilgisi bu âlimleri hayrete düşürdü. Büstî 348 yılı Recebinde (Eylül 959) vefat etti.

Eserleri. Halîl b. Ahmed'in *Kitâbü'l-Ayn* adlı eserinde eksik bıraktığı yerleri tamamlamak üzere kaleme aldığı *Kitâbü't-Tekmile*'nin günümüze kadar gelip gelmediği bilinmemektedir. Ezherî'nin (ö. 370/980-81) belirttiğine göre Büstî eserinin baş tarafında faydalandığı kaynakların uzun bir listesini vermiş, bu eserleri hocalarından semâ* yoluyla bizzat duymadığını belirtmiş, doğruyu yanlıştan ayırmasını bilen biri için bunun bir kusur sayılmayacağını söylemiştir. Ancak onu ağır bir dille tenkit eden Ezherî, Arap yazısının noktalama ve imlâ bakımından o dönemde henüz mükemmel şeklini almadığını, bir hocadan duymadan yazılı eserlerden faydalanmanın sağlıklı bir yol olamayacağını ve bu sebeple Büstî'nin noktali ve noktasız harflerle yazılan kelimelerde pek çok hata yaptığını söyleyerek bu konuda çeşitli örnekler vermektedir (*Tehzîbü'l-luğa*, I, 32-40). Büstî'nin, kendisini şöhrete ulaştırın bu eserden başka *Kitâbü't-Taşıle* ve *Kitâbü Şerhi (Tefsiri) ebyâti Edebi'l-kâtib* adlı iki kitap daha yazdığı kaynaklarda zikredilmektedir.

BİBLİYOGRAFYA :

Tehzîbü'l-luğa, I, 32-40; Yâkût, *Mu'cemü'l-üdebâ*, IV, 203-208; a.mlf., *Mu'cemü'l-büldân*, II, 336; İbnü'l-Esir, *el-Lübâb*, I, 33; İbnü'l-Kiftî, *İnbâhür-ruvât*, I, 107-119; Süyûtî, *Büçyetü'l-vu'ât*, I, 388; Sezgin, *GAS*, II, 554-555, 556; Ziriklî, *el-A'lâm* (Fethullah), I, 208.

RAHMÎ ER

BÜTÇE

(bk. BEYTÜLMÂL).

BÜTRİYYE

(البترية)

Zeydiyye âlimlerinden Kesirünnevâ ve Ebter lakaplarıyla tanınan
Hasan b. Sâlih'in
(ö. 168/785)
görüşlerini benimseyenlere verilen ad
(bk. ZEYDİYYE).

BÜVEYHİLER

(آل بويه)

932-1062 yılları arasında
İran ve Irak'ta hüküm süren
Deylem asıllı bir hânedan.

Tarih. Hânedan adını, Sâsânî Hükümdarı Behrâm-ı Gür'un soyundan olduğu rivayet edilen Büveyh (Büye) b. Fennâ (Penâh) Hüsrev'den alır. Deylemliler önceleri Mecûsî ve putperest bir kavimken IV. (X.) yüzyılın başında Ali evlâdından Hasan el-Utrûş'un gayretleriyle müslüman oldular ve Şiîliği benimsediler. Daha sonra Abbâsî Halifeliği dahil müslüman devletlerin ordularında büyük ölçüde yer aldılar. Ayrıca kendi bölgelerinde küçük beylikler kurdukları gibi güneye doğru inerek İran ve Irak'ta vuku bulan siyasi olaylarda da önemli rol oynamaya başladılar. Büveyh'in Ebû'l-Hasan Ali, Ebû Ali Hasan ve Ahmed adında üç oğlu vardı. Bu üç kardeş önce Gîlânî bir sülâleye mensup Emîr Mâkân b. Kâkî'nin emrinde Sâmânîler'in hizmetine girdiler (928). Ancak Mâkân daha sonra Sâmânîler'e karşı harekete geçtiği zaman karşısına yine Gîlânî bir soylu olan Merdâvic çıktı. Mâkân'ın mağlûp olup Taberistan'ı terketmek zorunda kalmasıyla Ali ve kardeşleri Merdâvic'in yanında yer aldılar. Merdâvic bundan sonra Rey başşehir olmak üzere Taberistan ve Cürcân'da Ziyâîler hânedanını kurdu.

Üç kardeşten Ali, Merdâvic tarafından Kerec valiliğine tayin edildi. İran'ın güneyinde bir devlet kurmak isteyen Ali'nin çevresinde çok sayıda Deylemlî toplandı. Şiî olmasına rağmen amansız bir düşmanı haline gelen Merdâvic'e karşı Abbâsî halifesinin desteğini sağlamaya çalıştı ve güneye inerek İsfahan'ı işgal etti (932). Fakat Merdâvic müttetiklerinin yardımıyla onu bölgeden uzaklaştırdı. Ali daha sonra Fars'ı ele geçirdi ve